

**Ohje Elävän perinnön kansallisen luettelon kohteille monikansalliseen
hakemukseen osallistumisesta koskien
Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloita**

1. Johdanto

Nämä ohjeet koskevat monikansallisia hakemuksia, joihin Suomea pyydetään mukaan hakijaosapuoleksi muiden valtioiden aloitteesta. Suomen koordinoimat monikansalliset haut käsitellään osana kansallisia hakuja, johon on oma ohjeistuksensa.

Suomi hyväksyi Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2013. Museovirasto vastaa sopimuksen toteuttamisesta Suomessa. Suomessa esimerkkejä aineettomasta kulttuuriperinnöstä kerätään Elävän perinnön wikiluetteloon, josta on mahdollista hakea Elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Elävän perinnön kansallisessa luettelossa on tällä hetkellä 108 kohdetta.

Osana Unescon sopimuksen toteuttamista Suomi voi esittää aineettoman kulttuuriperinnön kohteita ja hyviä käytäntöjä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon (*Representative list*) sekä Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon (*List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*) haettavien kohteiden tulee jo olla kansallisessa luettelossa. Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin (*Register of Good Safeguarding Practises*) voidaan ehdottaa myös sellaisia käytäntöjä, jotka eivät ole kansallisessa luettelossa.

Tällä hetkellä Suomella on neljä kohdetta Unescon luetteloissa. Suomen kohteet ovat **saunomisperinne Suomessa** (nimetty 2020), **kaustislainen viulunsoitto** (2021) sekä monikansalliset **pohjoismainen limisaumaveneperinne** (2021) ja **käsin valmistettuun lasiin liittyvä tieto, taito ja tekniikat** (2023). Ruotsin ja Suomen yhteinen Tornionjoen lippokalastusta koskeva esitys on parhaillaan arvioitavana ja päätös saadaan joulukuussa 2027.

2. Hakuprosessi Suomessa

Monikansallisten hakemusten osalta asianosaisten suomalaisten tahojen on mahdollista osoittaa kiinnostuksensa ja lähettää perustelut mukaan lähtemisestä arvioitavaksi Museovirastoon valitsemanaan ajankohtana. Kohteen tulee vastata Museoviraston laatimaan kyselyyn, joka on tämän ohjeen liitteenä. Lisäksi monikansallista hakemusta koordinoivan maan tulee vastata sille suunnattuihin kysymyksiin.

Vastauksista Museovirasto laatii aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän tuella opetus- ja kulttuuriministeriön päätettäväksi ehdotuksen, mikäli se katsoo, että Suomen tulisi olla mukana monikansallisessa hakemuksessa. Suomi lähtee mukaan monikansallisiin hakemuksiin vain harkitusti ja Unescon suositukset huomioiden. Museovirasto arvioi ehdotuksessaan, noudattaako kohde kansallisia painopisteitä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin hakemisessa ja onko sillä edellytykset tulla valituksi luetteloihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on vastuullinen osapuoli monikansallisen hakemuksen osalta. Museovirasto antaa asiantuntijatukea suomalaisille tahoille hakemuksen laatimisessa. Lisäksi Museovirasto vastaa mahdollisiin koordinoivan maan ja Unescon tiedusteluihin hakuprosessin aikana.

Monikansallista hakemusta koordinoiva maa huolehtii hakemuksen valmistelun koordinaatiosta, allekirjoituksista ajallaan ja toimittaa hakemuksen liitteineen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sihteeristölle. Määräaika on vuosittain maaliskuun lopussa. Unesco käsittelee vuosittain noin 60 hakemusta. Valtio-osapuoli voi liittyä mukaan monikansalliseen kohteeseen myös myöhempänä ajankohtana.

Kohde-esitysten ytimessä tulee olla perinteitä kantavien yhteisöjen halu sitoutua toimimaan Unescon tavoitteiden mukaisesti. Valmistelu on pitkäjänteinen prosessi ja siitä vastaa Museovirasto, joka laatii kohde-esityksen yhdessä taustatahojen kanssa. Valmistelun on oltava avointa ja siihen osallistuvat laajasti elävän perinnön ilmiöön liittyvät tahot. Myös Unescon luetteloon hyväksyminen velvoittaa valtion ohella kohdetta vaalimaan ja suojelemaan luetteloon nimettyä ilmiötä.

3. Kansalliset kriteerit Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloiden osalta

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloita täydennetään noudattaen yleissopimuksen periaatteita. Sopimuksen keskeiset tavoitteet ovat:

- aineettoman kulttuuriperinnön suojeleminen

- eri yhteisöjen, ryhmien ja yksityishenkilöiden aineettoman kulttuuriperinnön kunnioittaminen
- tietoisuuden lisääminen aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä ja sen keskinäisestä arvostuksesta paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti
- kansainvälisen yhteistyön ja tuen edistäminen.

Kansalliset kriteerit arvioitaessa ehdotuksia:

- Edustavuus: Kohde edustaa ja laajentaa käsityksiä moninaisen aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.
- Jatkuvuus: Kohteeseen liittyvää tietämystä, taitoa, tunnettuutta ja perinteen siirtämistä uudistetaan.
- Avoimuus ja tasa-arvo: Kohde toimii esimerkkinä kulttuurisesta käytännöstä avoimessa, moninaisessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa.
- Kestävä kehitys: Kohde toimii esimerkkinä kulttuurisen ilmaisuuden kestävyyydestä ja kestävän kehityksen haasteista selviytymisestä.

Unesco korostaa hyvien suojelukäytäntöjen jakamista sekä kannustaa monikansallisiin kohde-esityksiin osana kansainvälistä yhteistyötä. Kohteen tulee osaltaan täydentää Suomen olemassa olevien kohteiden valikoimaa sekä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloiden monimuotoisuutta.

Suomen tavoitteena on, että pitkällä aikavälillä Suomen kohteet muodostavat uskottavan ja edustavan kokonaisuuden, jossa ilmenee maamme moninainen ja moniarvoinen aineeton kulttuuriperintö, yhtä lailla suuret kansalliset kuin pienet paikalliset ja vähemmistöjen perinteet. Suomi esittää uusia kohteita harkiten. Suomen kohteiden määrä on hallittu ja tasapainoinen. Kokonaisuudessa huomioidaan aineettoman kulttuuriperinnön eri alat, kulttuurinen moniaisuus sekä maantieteellinen edustavuus. Kestävä kehitys on läpäisevänä tavoitteena kaikessa toiminnassa.

4. Yleistä hakemisesta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa Suomen esityksestä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon. OKM osoittaa valmisteluvastuun Museovirastolle, joka laatii esityksen yhdessä taustatahojen kanssa. Sisällöllinen vastuu esityksen valmistelusta on eläviä perinteitä harjoittavilla ja niihin liittyvillä tahoilla, jotka valitsevat keskuudestaan esityksen laatimista koordinoivan tahon. Esitystä tulee valmistella tiiviissä yhteistyössä perinteenharjoittajien ja kohteeseen liittyvien tahojen kanssa.

Varsinaisen kohde-esityksen pituus on noin 15–20 sivua, monikansallisissa pidempi (50-100%). Se laaditaan suomeksi tai ruotsiksi tai suoraan hakukielellä englanniksi. Esityksen liitteeksi on toimitettava 10 valokuvaa sekä 10 minuutin pituinen esittelyvideo kohteesta. Työn resursointi kuuluu hakijatahoille. Monikansallisten kohde-esitysten osalta tekstin sekä videon pituus on laajempi, samoin valokuvia enemmän.

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin voivat ehdottaa kohteita erilaiset yhteisöt (esim. harrastajaryhmät, muut perinteen harjoittajat, tietyn alueen toimijat, organisaatiot), yhdistykset tai ryhmä yksityishenkilöitä. Näiden tahojen tulee osallistua elävän aineettoman kulttuuriperinnön vaalimiseen ja siten edistää perinteen harjoittamista ja ylläpitämistä.

Hakeminen Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin on pitkäjänteinen prosessi, jossa tärkeää on tehdä yhteistyötä koko aiheen parissa toimivan kentän kanssa. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön hallitustenvälinen komitea tekee päätökset luetteloihin hyväksyttävistä kohteista yksinomaan hakemusten perusteella, eli kaikki tarvittava tieto on oltava kohde-esityksessä ja siihen kuuluvissa liitteissä.

Hakuprosessi sinällään tulee vaatimaan resursseja esitystä koordinoivalta taholta. Nämä henkilö- ja taloudelliset resurssit tulee löytyä hakijalta itseltään tai hakijan on haettava siihen ulkopuolista rahoitusta.

5. Aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta

Kohde-esityksessä on määriteltävä suojelutoimenpiteet, joihin perinteeseen liittyvät yhteisöt sekä valtio sitoutuvat esittäessään kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Nämä toimenpiteet vaihtelevat riippuen kohteesta sekä siitä, mihin luetteloon tai rekisteriin kohdetta esitetään.

Kohde-esityksessä on pystyttävä perustelemaan, kuinka perinteen elinvoimaisuutta on tähän mennessä tuettu ja tuetaan jatkossa. Suojelutoimenpiteet on kuvattava konkreettisesti, ei vain tavoitteina tai mahdollisuuksina. Hakijatahojen on oltava valmiita sitoutumaan pitkäjänteisesti niihin suojelutoimenpiteisiin, joita kohde-esityksessä esitetään. Tämä tarkoittaa vuosien työtä. Tarkemmat tiedot kunkin luettelon ja rekisterin kriteereistä löytyvät Unescon verkkosivuilta, jotka löytyvät englanniksi [tästä linkistä](#).

Nämä toimet voivat liittyä esimerkiksi

- perinteen siirtämiseen erityisesti muodollisen ja epämuodollisen koulutuksen keinoin
- perinteen tunnistamiseen, tallentamiseen ja tutkimiseen
- perinteen suojelemiseen ja edistämiseen sekä

- perinteen elvyttämiseen.

Sopimuksen jäsenmaat raportoivat Unescolle joka kuudes vuosi, kuinka sopimusta on toteutettu (*Periodic report*). Saman raportin yhteydessä raportoidaan Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloissa olevista kohteista ja siitä, kuinka kohdeesityksessä esitettyjä suojelutoimenpiteitä on toteutettu. Suomi raportoi sopimuksesta ensimmäisen kerran vuonna 2022, seuraava raportointi on vuonna 2027.

6. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot

1. Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (RL, *The Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*)

Luettelon tarkoituksena on paremman näkyvyyden ja yleisen tietoisuuden nostaminen aineettomasta kulttuuriperinnöstä sekä kulttuurista moninaisuutta kunnioittavan vuoropuhelun edistäminen. Luettelossa on tällä hetkellä 716 kohdetta.

2. Kiireellistä suojelua vaativan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (USL, *List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*)

Luettelon tavoitteena on varmistaa, että siihen nimettyjen uhanalaisten kohteiden osalta toteutetaan asianmukaisia suojelutoimia. Luetteloon pääsy tukee kansainvälistä yhteistyötä näiden toimien suunnittelussa ja toteutuksessa. Tällä hetkellä luettelossa on yhteensä 90 kohdetta.

3. Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteri (GP, *Register of good safeguarding practices*)

Rekisteri sisältää ohjelmia ja hankkeita aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Nämä käytännöt toteuttavat esimerkillisesti sopimuksen periaatteita ja tavoitteita sekä ottavat huomioon kehittyvien maiden erityistarpeet. Rekisterissä on tällä hetkellä 43 ohjelmaa, hanketta ja aktiviteettia.

Unescon verkkosivuille on koottu hyödyllistä aineistoa hakuun liittyen:

- kuhunkin luetteloon liittyvät kriteerit
- luetteloiden hakulomakkeet
- Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelot. Kunkin kohteen sivuilla on nähtävissä kyseisen kohteen hakulomake (*nomination form*).

7. Miten ehdotuksia Suomessa arvioidaan?

Ehdotuksia arvioidaan perustuen Unescon kullekin luettelolle asettamiin arviointiperusteisiin. Ne löytyvät englanniksi [tästä linkistä](#). Katso lisäksi Suomen kansalliset painotukset kohdasta 3.

Museovirasto tarkistaa hakumenettelyn kautta tulleet ehdotukset ja esittelee ne aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmälle. Museovirasto esittää asiantuntijaryhmän suosituksesta opetus- ja kulttuuriministeriölle ehdotuksen perusteluineen kohteista, jotka noudattavat vahvimmin kansallisia painopisteitä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin hakemisessa ja joilla olisi parhaat edellytykset tulla nimetyksi Unescon luetteloihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö tekee päätöksen Suomen osallistumisesta monikansallisiin hakuihin.

Julkista tietoa on vain sen kohteen nimi, johon liittyvää kohde-esitystä päätetään lähteä valmistelevaan Unescon luetteloon. Museovirasto antaa palautetta niille hakijoille, joiden kohdetta ei ole hyväksytty.

Liite 1

Kiinnostuksen ilmaus Elävän perinnön kansallisen luettelon kohteille Unescon aineettoman kulttuuriperinnön monikansallisiin hakemuksiin osallistumisesta

Vastaa oheisiin kysymyksiin ja lähetä tiedosto Museoviraston kirjaamoon kirjaamo@museovirasto.fi . Lisätietoja antaa erikoisasiantuntija Leena Marsio sähköpostitse leena.marsio@museovirasto.fi tai puhelimitse +358 29533 6017.

Kysymykset (suluissa ohjeelliset merkkimäärät)

1. Ehdotettavan aineettoman kulttuuriperinnön kohteen nimi
2. Luettelo tai rekisteri, johon kohdetta aiotaan hakea (ks. yllä RL, USL, GP)
3. Hakemusta Suomessa koordinoiva taho/ henkilö ja yhteystiedot sekä monikansallista hakemusta kokonaisuudessaan koordinoiva taho ja yhteystiedot
4. Yhteistyökumppanit yhteystietoineen
5. Ketkä harjoittavat ja siirtävät perinnettä tänä päivänä? Millaisia rooleja näillä ryhmillä on? (500–4000 merkkiä)
6. Kuvaus ehdotettavasta kohteesta: miten perinnettä harjoitetaan ja siirretään, perinteen elinvoimaisuus ja uhat sen säilymiselle; mahdolliset kaupalliset, ihmisoikeuksiin tai ympäristöön liittyvät ulottuvuudet. (500–4000 merkkiä)
7. Onko perinnettä harjoittavia yhteisöjä jo kuultu Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon hakemiseen liittyen? Jos kyllä, miten?
8. Haluavatko perinteen harjoittajat ehdottaa kohdetta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin? Miksi?
9. Miten yhteisöt osallistetaan hakuprosessiin, jotta hakemuksella olisi mahdollisimman laaja tuki?

10. Miten hakuprosessi aiotaan toteuttaa, ja millä henkilö- ja taloudellisilla resursseilla? Liitä mukaan hahmotelma aikataulusta Suomen osalta.

11. Mikä puoltaisi juuri tämän kohteen valitsemista monikansalliseksi kohde-esitykseksi, jossa Suomi on mukana? Mitä lisäarvoa Suomen kohteen mukanaolo hakemukseen tuo?

Liite 2

Questions for the coordinating state party of the multinational file to UNESCOs list of ICH

1. Name of the intangible heritage element.
2. List or register to which you plan to apply (RL, USL, GSP).
3. Community representative(s) responsible for compiling the file in each participating country with contact details.
4. Community(ies), groups and/or individuals involved in practicing and transmitting the element today. What kind of roles do they have? (500–4000 characters)
5. Brief description of the element (500–4000 characters) including information on practice and transmission, location, commercial aspects (if any), human rights or environmental issues (if any), viability of the element and any threats to its viability.
6. How will you plan to execute the nomination process successfully? What is the planned time schedule?
7. What is your experience in multinational files either as a participant or coordinator?
8. What kind of human and financial resources do you have for executing the process?
9. What community consultations have taken place about possible nomination on the international level so far?
10. Are community members willing to endorse the development of the nomination file? Why do they think that inclusion in the list/register would be a good idea? Are community representatives actively involved in the nomination process, including the preparation and development of the nomination file?
11. How do you intend to involve the community(ies), groups and individuals concerned in each participating country, to ensure their widest possible participation and their free, prior and informed consent in the process?